

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

Innledning på Norges Naturvernforbunds Landsmøte, 25. juni 1993.

Jeg er glad for å få være på Landsmøtet i Norges største miljøorganisasjon. Dere vet jo hva Thorbjørn sier, at vi trenger aktive miljøvernorganisasjoner til å puste oss i nakken slik at vi ikke tar hvileskjær i svingene i miljøpolitikken rundt på runde.

Etter hvert som miljøvernarbeidet går fremover, så blir også de enkelte sakene mer og mer komplisert, og miljøvern som fag mer og mer krevende. Derfor stilles det også krav til miljøvernorganisasjonene som er strengere, kan vi si, enn for 10 eller 20 år siden. Og da er det gledelig å registrere, - selv om vi ikke er enige om alt, - at Naturvernforbundet har satt seg høye ambisjoner om å delta med stadig større kunnskaper og innsikt i dialogen med myndigheter og næringsliv som vi absolutt trenger for å komme videre.

Regjeringens miljøvernpolitikk har som overordnet mål å fremme en bærekraftig utvikling på tvers av sektorer og interessegrupper, og over landegrensene. Dette er som å skyte på et bevegelig mål siden kunnskapene om sammenhenger, årsaker og virkninger stadig øker. I bunnen ligger et klart verdivalg om at vi skal sikre alle mennesker retten til ren mat, rent vann, ren luft, utdanning, arbeid, bolig, helse, kulturell identitet, fred og sikkerhet.

Fortsetter vi som før vil vi uvegerlig bruke flere naturressurser enn det vi får tilbake i årlig tilvekst. De neste generasjonene vil bli det store gjeldsofferet hvis vi tar for mye ut av denne fellesformuen. Derfor er endring av den økonomiske vekstens innhold en overordnet og sektorovergripende målsetting som vi er nødt til, og ønsker å være forpliktet til å forfølge videre. Vi er i en overgangsfase i utviklingen. Også våre industrialiserte land er utviklingsland i den forstand at de nåværende forbruks- og produksjonsmønstre ikke er bærekraftige.

I kampen for bærekraftig utvikling må vi arbeide på flere plan, nasjonalt regionalt og globalt, fordi det dessverre er slik at selv om det er viktig hva vi gjør her hjemme, så påvirkes både vårt miljø og våre fremtidsmuligheter så sterkt av hva andre land gjør.

Den gjensidige avhengighet illustreres kanskje best i arbeidet med å beskytte det globale klima. Klimaet kan endres helt uavhengig av hvor utslippene finner sted. Skal vi og verden gjøre fremgang avhenger det av endringer i forbruk, utviklingen av fornybare og rene energikilder, transportsystemet, den globale fordelingspolitikken og at den økonomiske veksten underordnes naturens egne lover og begrensninger.

Dere vet at Regjeringen har vært svært aktiv i arbeidet med å få etablert en effektiv klimakonvensjon.

Som jeg sa ved avslutningen av Rio-konferansen er det en skuffende svakhet ved den konvensjonen at den ikke inneholder tallfestede, tidsbestemte forpliktelser for partene til å begrense utslippene. Nå blir det nye runder når konvensjonen skal fylles med mer konkret innhold.

Våre egne CO₂-utslipp er nå redusert med omlag 5 prosent fra 1989 til 1992. Som kjent har vi en nasjonal målsetting om at utslippet skal stabiliseres på 1989-nivå innen år 2000. Når det heter at denne målsettingen er foreløpig, så er det også slik at dette kan bety at det kan bli aktuelt å justere ambisjonene oppover. Nylig leste jeg en god OECD-oversikt over industrilandenes tiltak og målsettinger. Der kom det klart frem at våre CO₂-avgifter er de høyeste i verden. Nå er det helt avgjørende at andre land kommer på banen, fordi vi er avhengig av deres tiltak og deres teknologi for å komme lengre. Jeg har merket meg at også Naturvernforbundet er positiv i omtalen av virkningen av våre avgifter, som sannelig blir lagt merke til ute. Da jeg besøkte oljelandet Venezuela ifjor, så oljeministeren på oss som om vi var gått fra sans og samling og stilte spørsmål for å få rede på om vi hadde forstått rekkevidden av hva vi hadde gjort, noe jeg kunne bekrefte.

Sur nedbør er og blir et av de alvorligste miljøproblemene her i landet. På det området får vi lide for at andre land ikke gjør jobben. Jeg har levd med dette spørsmålet helt fra da vi i Miljøverndepartementet startet arbeidet med å få gjennomslag for den vitenskapelige begrunnelse for utslippsreduksjoner. Det var sånn sett en merkedag da Margareth Thatcher var på besøk i 1986 og ga oss medhold i det vi hadde hevdet i mer enn 10 år.

Men parallellt med at andre land har løsnet på håndbrekket er de forsurede områdene økt og er mer enn fordoblet siden 1980. Vi har nå registrert skader på fiskebestanden i et område som dekker 86.000 kvadratkilometer, et område som tilsvarer en fjerdedel av Norges areal.

På vår side er de norske svovelutslippene redusert med vel 70 prosent i 1992 i forhold til 1980-nivået. For Europa som helhet var nedgangen ikke mer enn 30 prosent i samme periode. Vi regner med at det er behov for en samlet utslippsreduksjon i Europa på 80 prosent i forhold til 1980-nivå. Skal det bli virkelighet må vi ta i bruk kraftigere lut.

Regjeringens mål er at en ny svovelprotokoll under ECE-konvensjonen skal kunne undertegnes i november. Den nye avtalen vil som dere vet ta utgangspunkt i prinsippet om naturens tålegrense. Et viktig spørsmål er også om den nye protokollen skal bygge på krav om bruk av best tilgjengelig teknologi - BAT. Når vi hittil har holdt igjen er det bl.a.

fordi vi har vært kritiske til om dette gir mest miljøvern for hver krone - om det er kostnadseffektivt.

De siste møtene i ECE har skapt større klarhet i hva BAT vil innebære, for det var på ingen måte klart tidligere i år. Det er en fare for at dette prinsipp kan bli uthulet og ikke vil bli lagt til grunn for en rekke utslippskilder i Vest-Europa. Dersom BAT betyr BAT for noen, men ikke for andre, må vi være på vakt med å omfavne prinsippet ukritisk. Før det neste forhandlingsmøte i august vil regjeringen, og slett ikke bare Finans og Miljø, foreta en grundig gjennomdrøftelse av forhandlingssituasjonen og vurdere om vi føler oss trygge på at BAT vil gi den beste løsningen samlet sett. Vi i Norge skal i alle fall være med å dra vår del av dette lasset og ikke hvile på de gode resultater vi har oppnådd.

Det er et stort problem at mange byer og tettsteder er preget av høyt areal- og energiforbruk slik at folk påføres helseproblemer i form av støy, skitt, dårlig luft og trafikkskader. Dette skyldes ikke minst vegtrafikken. Norsk veg- og vegtrafikkplan for neste fireårs periode innebærer en sterkere satsing på gang- og sykkelveger, kollektivtrafikk og miljøtiltak i byområdene. I Norsk jernbaneplan legges det opp til en sterkt vekst i jernbaneinvesteringene.

Vi har også lagt fram en stortingsmelding om regional planlegging og arealpolitikk. Her gis det retningslinjer som kan bidra til en mer systematisk og bevisst planlegging på tvers av sektorgrenser og dermed til reduserte utslipp og et bedre miljø.

Transportplanene i de ti største byområdene har gitt oss erfaringer som vi vil bygge videre på. Det arbeides med å få fram rikspolitiske retningslinjer for en samordnet areal- og transportplanlegging.

Ett av virkemidlene som tas i bruk for å begrense støy og luftforurensningene, er å gjøre forurensningsloven gjeldende for samferdselssektoren. Dette er jo noe Naturvernforbundet har kjempet for lenge. Denne prosessen har tatt lang tid, kanskje for lang, men arbeidet er nå inne i en slutfase.

Vi samarbeider nå med byene Fredrikstad, Kristiansand, Bergen, Tromsø og Oslo med sikte på å utvikle miljøbyer. Den bærende idé er å redusere mange utslipp samtidig og i tillegg satse på nærmiljø, friluftsliv og kulturminnevern. Gjør vi dette har det i praksis vist seg at vi kommer hurtigere til miljømålene enn når alle arbeider hver for seg. I tillegg har det utløst engasjement og ansvarfølelse i befolkningen og i kommuneadministrasjonene som er viktig.

Regjeringen vil ratifisere biodiversitetskonvensjonen i neste uke. Alle nasjonale beslutninger om dette er allerede fattet av Storting og Regjering.

Bevaring og bærekraftig bruk av barskog, fjellskog, store sammenhengende fjellområder, kulturlandskap, sårbare arktiske

økosystemer, villaks, rovvilt, dyrket mangfold og levende marine ressurser, er områder som krever spesiell oppmerksomhet når vi legger det politiske grunnlaget for vår nasjonale oppfølging av konvensjonen.

Den nye landsplanen for nasjonalparker vil innebære at nærmere 14 prosent av fastlandsarealet vårt vil bli vernet. Tar vi med Svalbard, vil det vernede arealet komme opp i 20 prosent. Norge ligger dermed godt an i forhold til andre europeiske land.

Planen for vern av barskog i Øst-Norge blir vedtatt i løpet av sommeren, og planene for Vest-Norge og Nord-Norge kommer i løpet av 1994-95. I desember 1992 vedtok Regjeringen verneplanen for Midt-Norge. Regjeringen vil foreta en gjennomgang av barskogplanen ut fra de erfaringene vi har høstet så langt. Det vil bli vurdert om arealrammen fanger opp et representativt tverrsnitt av norsk barskognatur, og om planen omfatter de verdiene vi forutsatte at den skulle ivareta, m.a.o. om vi bør gjøre mer.

Gjennomføringen av Samla Plan og verneplanene for vassdrag betyr at det er satt en stopper for utbygging av 20 prosent av vårt kraftpotensiale. Vi vil ta vare på det vakre og uberørte som så mange land har så mye mindre av og som hvert år trekker titusener av utenlandske turister til landet.

Ulvebestanden har det vært mye oppmerksomhet om i vår. Ulven klassifiseres som en direkte truet art i Norge. Målsettingen er i første omgang å øke ulvestammen til mellom 8 og 10 familiegrupper i dette området. Vi samarbeider nå med Sverige om en felles forvaltningsplan for ulv. Endringen i nødvergeparagrafen, som regjeringen etter mye tautrekking fikk gjennomslag for i Stortinget, er et viktig bidrag i denne retning.

I Nord-Norge er det enorme svovelutslippet på Kola, driften av kjernekraftverk og dumping av radioaktivt avfall deler av det trusselbildet som er kommet i stedet for den militære trussel som er synkende. Vi håper at den nye miljøavtalen mellom Norge og Russland vil bringe oss over i en mer tiltaksrettet fase innenfor områder som forurensninger i luft, vann og vassdrag, effekter på vegetasjon og jordsmonn, helsevirkninger, havmiljø, radioaktiv forurensning, miljøovervåking, oljevernberedskap og naturvern.

I flere år nå er det arbeidet iherdig med å få løst de store forsuringsproblemene ved nikkerverket i Petsjenga. Lenge har vi opplevd det som frustrerende at man på russisk side ikke har vært istand til å treffe vettuge beslutninger om dette. Vi har arbeidet med flere mulige løsninger, og er fortsatt optimistiske om å enighet om en løsning i år.

Når det gjelder det radioaktive avfallet som er dumpet i Barents- og Karahavet, vil det til sommeren vil bli gjennomført et nytt felles tokt. Også på dette område vil vi forsette å presse på overfor russiske myndigheter.

Forurensinger av havområdene er selvsagt et sentral miljøvernspørsmål for et land med vår lange kystlinje. Norge gjorde da også en betydelig innsats under forhandlingene av den reviderte og sammenslåtte Oslo- og Paris-konvensjonen i fjor for å få slutt på dumping av radioaktivt avfall. Under forhandlingene gikk Frankrike og Storbritannia et langt skritt videre i retning av et endelig forbud mot dumping av radioaktivt avfall i hav, og i praksis er det nå satt en stopper for slik dumping. Den nye avtalen regulerer alle former for forurensing til hav og den er blitt vesentlig styrket. Blant annet er "føre-var-prinsippet" nedfelt som konvensjonsforpliktelse.

På FNs konferanse om miljø og utvikling tok Norge opp spørsmålet om lagring av radioaktivt avfall. Der oppnådde vi å nå snudd bevisbyrden slik at det ikke lenger er den som rammes som må bevise at lagring er risikabelt, men den som skal lagre må bevise at det ikke gir skader. Det er grunn til å tro at bl.a. den norske innsatsen på dette området var medvirkende da Norge ble kåret til "mest konstruktive land" av NGOene i Rio.

Både gamle og nye miljøsynder viser seg i avfallsmengden som er et betydelig problem i de fleste land. De industrialiserte land er i ferd med å sette gåsesteken i halsen og drukne i et hav av avfall. Dette vitner om en livsstil og en sløsing med ressurser som krever en omlegging. Her i landet klarer vi å etterlate oss fem millioner tonn avfall i året.

Vår politikk er at næringslivet skal kunne pålegges økt ansvar for gjenvinning eller annen behandling av avfallet fra egne produkter, at kommunene skal pålegges å utarbeide avfallsplaner som skal gi en helhetlig og bedre avfallshandtering og at kommunene kan bli pålagt å innføre sortering av forbruksavfall og at kostnadene med å fjerne avfall skal dekkes fullt ut gjennom renovasjonsgebyrene.

Målsettingen er også at alle kommuner har etablert en mottaksordning for spesialavfall i løpet av året.

Regjeringen vil samtidig legge økt vekt på bruk av miljøavgifter og andre økonomiske virkemidler, som et ledd i en strategi for å nå miljømålene på den mest kostnadseffektive måten for samfunnet. Økte miljøavgifter bør i hovedsak kombineres med en reduksjon i andre skatter og avgifter, slik at omstillingskostnadene blir minst mulig. Hensikten med å innføre eller utvide bruken av miljøavgifter, må være å vri produksjonsmetoder og forbruk over mot mer miljøvennlige produkter. Arbeidet i Norge med disse spørsmål har vakt betydelig oppmerksomhet i andre land. Vi regnes for å være et foregangsland her.

Det hender at norske tiltak innen miljø og sikkerhet vekker internasjonal oppsikt. La meg som en kuriositet nevne forbudet mot rullebrett som ble vedtatt mens jeg var miljøvernminister. Jeg var i Washington den dagen beslutningen ble gjort kjent,

jeg hadde reist fordi jeg trodde det ikke var behov for at jeg ble hjemme og kommenterte saken.

I nyhetene på CBS kom så et av hovedoppslagene: "Norge innfører forbud mot rullebrett". I samvær med amerikanere senere på kvelden ventet jeg meg undrende kommentarer til dette. Men nei! "Lykkelige land" var det flere som sa "som har evne til å treffe slike fornuftige vedtak". Og så kom historiene fra alle dem som kjente noen som hadde skadet seg på rullebrett.

Til slutt: Vi er inne i en skjebnetime for jorda der hver og en av oss må både vise og ta ansvar for en utvikling som truer med å ta gal retning. Mye er oppnådd, ikke minst i vårt eget land, men det er behov for radikale forandringer om vi skal redde livsgrunlaget for kommende generasjoner.

Derfor må vi beholde helhetssynet. Vi skal handle, både lokalt og globalt - og slett ikke følge andre rimende varianter av dette slagordet. Norge deltar i den globale byrdefordeling for å løse oppgaver for fred, miljø og utvikling med mer ressurser og innsats pr. innbygger enn noe annet land.

Norge vil i 1993 som kanskje det eneste land i verden gi mer enn 1% av bruttonasjonalinntekten som utviklingshjelp. Gjennomsnittet for de rike industrilandene er nå nede i 0.33% altså under 1/3 av hva Norge bidrar med.

Selv i vanskelige økonomiske tider, som da nasjonalinntekten virkelig var truet under oljeprisfallet i 1986, og nå med stor arbeidsledighet, har vi maktet å opprettholde et slikt internasjonalt engasjement. Vår bistand har hovedvekt på fattigdom, barn, helse, kvinnespørsmål, utdanning og miljø. Vi må se på utviklingshjelpen som en del av Norges bidrag til fred i verden. Sammen med vårt FN-engasjement og våre fredsbevarende styrker er utviklingshjelpen, og den miljøbistand vi gir i tillegg til u-hjelpen med på å skape en bærekraftig utvikling.

Vi fører en politikk som gjør at vi kan se den unge generasjon i øynene. Som miljøvernminister, og senere som statsminister har jeg likevel ofte måttet registrere at kritikere nær sagt uansett - først og fremst er opptatt av å kunne dele ut strykkarakterer i miljøpolitikken. Heldigvis har det aldri vært grunnlag for det. Likevel, vi har stadig mye igjen å gjøre. La oss beholde gløden i engasjementet, pliktfølelsen og forvalteransvaret. La oss alle være pådrivere.